

Verslag duurzame ontwikkeling 2020

Gemeente Teylingen

Juni 2021

Colofon

In opdracht van

Gemeente Teylingen
Contactpersoon: Rob de Mooij, beleidsmedewerker duurzaamheid
R.deMooij@hltsamen.nl

Opgesteld door

SME
Jurgen Broeders, adviseur beleid & proces
broeders@sme.nl
030-6358907

Teylingen/Utrecht, juni 2021

Dit rapport is opgesteld door SME in opdracht van de gemeente Teylingen. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van deze partijen.

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Stand van zaken doelstellingen duurzame ontwikkeling 5
   - 2.1 Energietransitie 5
   - 2.2 Klimaatadaptatie 10
   - 2.3 Afval, grondstof, circulair 11
   - 2.4 Natuur, milieu en biodiversiteit 14
3. Actierapportage op basis van het uitvoeringsprogramma 17
   - 3.1 Overkoepelende acties 17
   - 3.2 Thema Energie 19
   - 3.3 Thema Klimaatadaptatie 23
   - 3.4 Thema Afval, grondstof, circulair 25
   - 3.5 Thema Natuur, milieu, biodiversiteit 27
   - 3.6 Thema Inclusieve samenleving 29
4. Vergelijking met Lisse en Hillegom 30
5. Verantwoording 31

Voorwoord

Elke grote reis begint met een eerste stap. Als het gaat om duurzaamheid, hebben we een flinke weg af te leggen. Daarom is het belangrijk zorgvuldig een route uit te stippelen en ons goed voor te bereiden. Tegelijkertijd moeten we niet te lang aarzelen voor we op pad gaan, maar vol goede moed die eerste stap zetten – anders komen we er nooit.

In dit verslag leest u hoe de reis tot dusver verloopt. Daarbij volgen we de opzet die is afgesproken met de klankbordgroep. De rapportage bestaat uit drie onderdelen:
cijfers: we rekenen voor in hoeverre doelen behaald zijn.
verhalen: we laten in cases uit de praktijk zien hoe de samenwerking met inwoners en ondernemers verloopt.
verantwoording: we laten zien in hoeverre we op schema lopen met de plannen in het collegewerkprogramma 2018-2022 en wat ons nog te doen staat.

Een paar punten licht ik er hier alvast uit. Om te beginnen ben ik blij dat de raad heeft ingestemd met de Regionale Energiestrategie (RES) – en een amendement hierop. In grote lijnen staat hierin beschreven hoe we in de regio invulling geven aan de doelen van het Nationale Klimaatakkoord. Achter de schermen is hieraan hard gewerkt, dat mag wel even gezegd. En het werk is nog niet gedaan: de komende tijd gaan we dit lokaal verder uitwerken.

De energietransitie krijgt daarmee de aandacht die het verdient. Maar laten we oppassen dat we de andere onderwerpen ondertussen niet verwaarlozen. We moeten op alle terreinen bij de les blijven, denk aan biodiversiteit en de circulaire economie. Daar ontwikkelen we uitvoeringsprogramma's voor.

En nog zo'n belangrijk doel: klimaatadaptatie. Steeds warmere zomers confronteren ons met periodes van droogte, afgewisseld met stevige hoosbuien. We zullen ons aan die omstandigheden moeten aanpassen, bijvoorbeeld door minder tegels te leggen in onze tuinen, maar ook door slimmer om te gaan met opvang en hergebruik van regenwater.

Toevallig heb ik duurzaamheid in mijn portefeuille, maar eigenlijk is het allang geen apart beleidsterrein meer. Binnen onze gemeente zijn alle domeinen betrokken bij dit onderwerp. We denken na over hoe we bouwen, waar we inkopen en met wie we samenwerken. Het raakt aan alles wat we doen.

Met de bijdrage die wij als gemeente leveren, maken we een klein verschil. Maar het gaat pas écht rollen wanneer onze inwoners en ondernemers mee gaan doen. We zien dat op bescheiden schaal al gebeuren: voorlopers die investeren in duurzaamheid en tot creatieve oplossingen komen. Hopelijk vormt hun enthousiaste inzet een vliegwiel dat anderen op gang helpt.

We moeten deze reis echt samen maken. Elk van ons zal aan de bak moeten met duurzaamheid. Het liefst zou ik bij alle inwoners aanbellen en vragen: wat doet u de komende vijf of tien jaar? Bent u van plan te isoleren, zonnepanelen te plaatsen? We kunnen allemaal iets bijdragen en dat moet ook: niets gaat vanzelf. Uiteindelijk gaat het om de toekomst van onszelf en onze kinderen.

Heleen Hooij
Wethouder duurzaamheid

1. Inleiding

In het Plan Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024 heeft monitoring en rapportage een belangrijke plaats. In het Plan is voorzien een jaarlijkse rapportage duurzame ontwikkeling.

Tijdens twee bijeenkomsten met de klankbordgroep duurzaamheid in juni en juli 2020 is de gewenste opzet voor een jaarlijkse duurzaamheidsrapportage besproken. Dat heeft geleid tot de uitwerking van de opzet van een jaarlijkse rapportage over duurzaamheid. De opzet is als raadsmemo - Uitwerking monitoring duurzame ontwikkeling Teylingen - aan de raad verzonden in augustus 2020

In deze duurzaamheidsrapportage doen we verslag over de voortgang van het Plan Duurzame Ontwikkeling Teylingen in het jaar 2020, conform de opzet die binnen de klankbordgroep is afgestemd.

2. Stand van zaken doelstellingen duurzame ontwikkeling

2.1 Energietransitie

Hoofddoel	**2050: Holland Rijnland energieneutrale regio** ○ 80% van gebruikte energie in eigen gebied opgewekt, 20% import ○ In het Plan duurzame ontwikkeling zijn is deze doelstelling vertaald naar onderstaande subdoelen voor Teylingen.
Subdoel	**2025: energiebesparing van 0,1625 Petajoule ten opzichte van 2014**

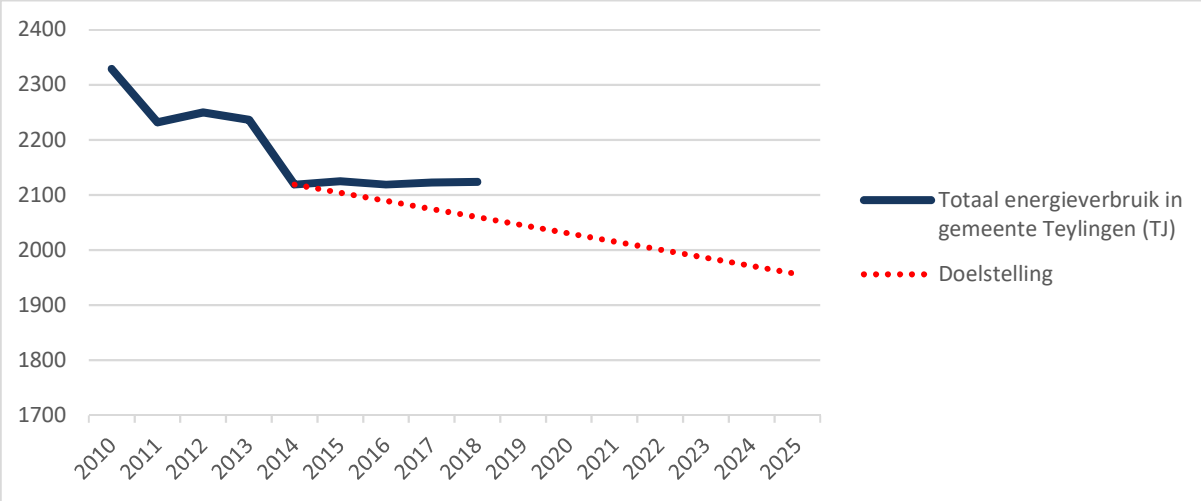

Het energieverbruik (incl. hernieuwbare warmte, excl. Autosnelwegen) is in de gemeente Teylingen in de periode tussen peiljaar 2014 en 2018 gestegen van 2119 TJ naar 2124 TJ. Dat betekent een stijging van 5 TJ (=0,005 Petajoule). Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat.

Energieverbruik onderverdeeld naar verschillende sectoren

Als we het totale energiegebruik van Teylingen uitsplitsen naar de verschillende sectoren, dan is de sector Gebouwde omgeving met afstand de grootste energiegebruiker in Teylingen, op ruime afstand gevolgd door de sector Verkeer & vervoer.

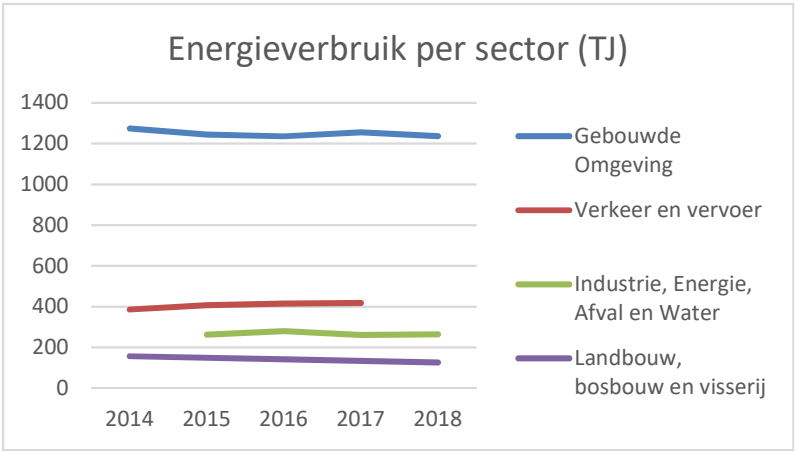

Totaal bekend warmtegebruik (aardgas en (hernieuwbare) warmte)

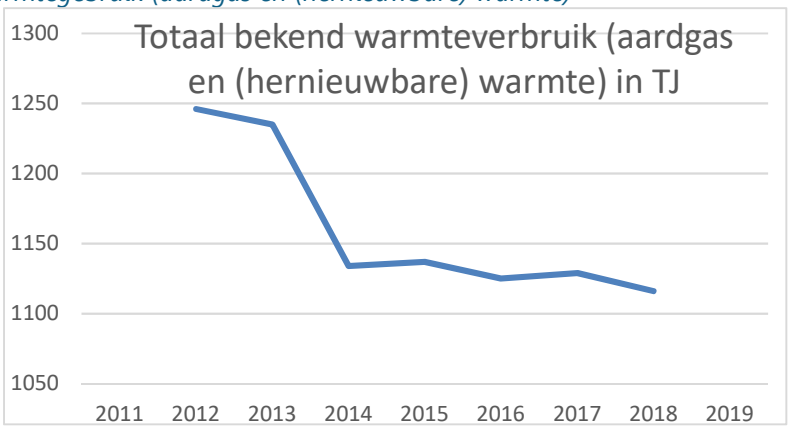

Totaal bekend elektriciteitsgebruik

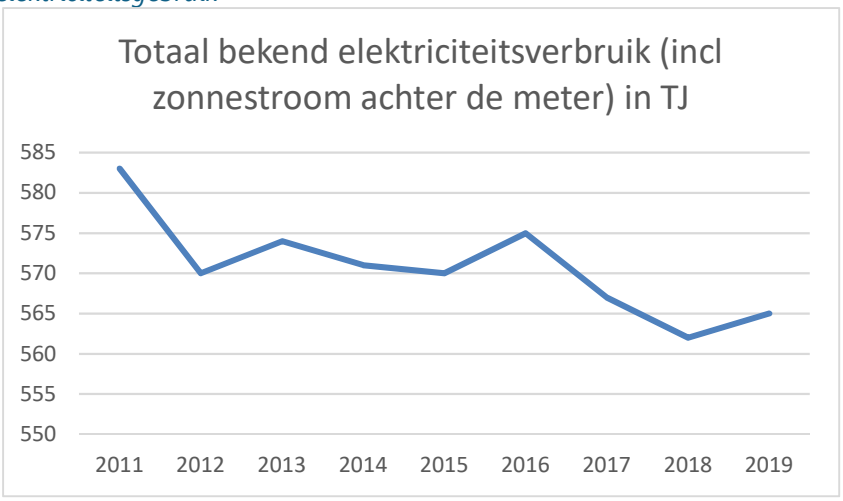

Energielabels in de gemeente Teylingen

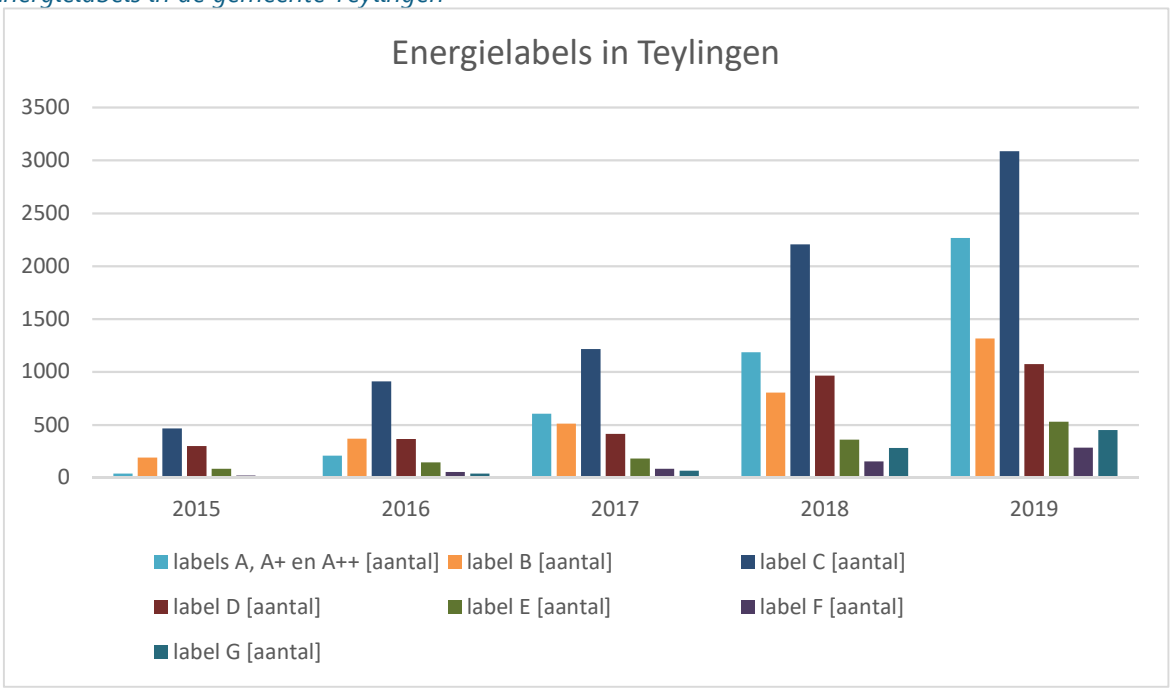

Subdoel	Zon op dak: 50.050 panelen in 2025 in Teylingen

Deze doelstelling is behaald.

Realisatie
Voorjaar 2016: 29% (14.325)
Voorjaar 2018: 84% (+27.953)
Voorjaar 2020: 100% (+7.772)

Subdoel	Zon op land: 70.070 panelen in 2025 in Teylingen

Teylingen streeft ernaar deze doelstelling eveneens op grote daken te realiseren.

Realisatie zon op dak i.p.v. zon op grond:
Voorjaar 2020: 28% (19.299)

Subdoel	Wind op land: 3 windmolens 3Mw in Teylingen

In de gemeente Teylingen zijn nog geen windmolens gerealiseerd.

Subdoel	2030: Gemeentelijke organisatie energieneutraal

Om deze doelstelling te bereiken is grootschaliger opwekking van energie door de gemeente zelf nodig.

Subdoel	2050: Aardgasloos

In 2018 bedroeg het aantal woningen in de gemeente Teylingen 15.515. Deze waren allemaal voorzien van een gasaansluiting. (Bron: Klimaatmonitor)

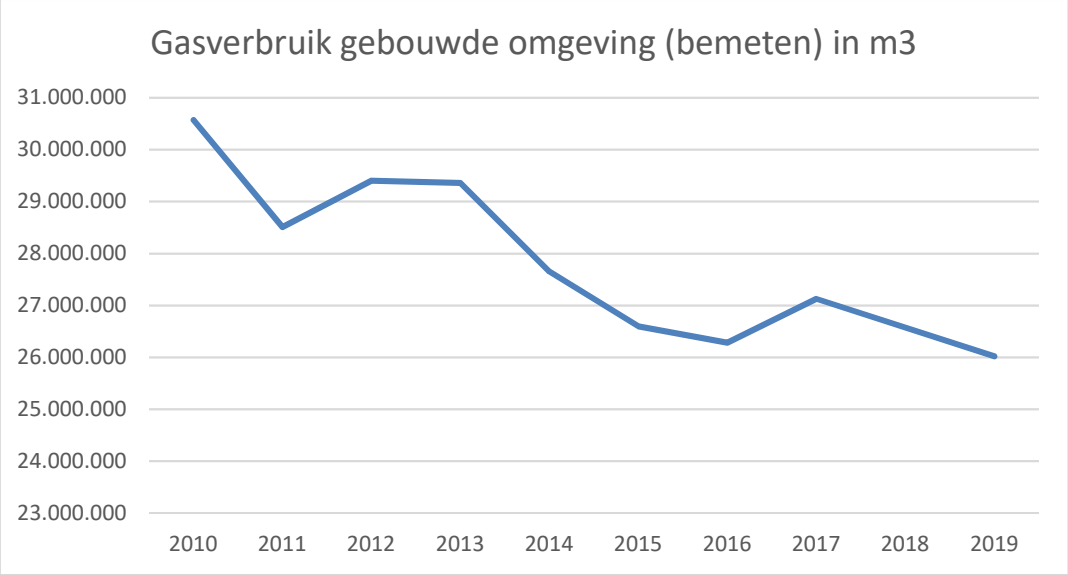

Subdoel	*Doelstelling voor mobiliteit (wordt uitgewerkt in RES 1.0)*

Totaal aantal (semi)publieke laadpunten voor elektrische auto's	
2019:	113
2018:	82
2017:	51
2016:	31
2015:	25

Aantal geregistreerde elektrische voertuigen totaal	
2019:	629
2018:	443
2017:	373
2016:	329
2015:	272

Energiecoaches: “buur-helpt-buur”-scenario in de praktijk.

In het voorjaar van 2019 is voor het eerst een aantal inwoners opgeleid tot energiecoach, met financiële ondersteuning van de provincie. In 2020 zijn er 10 energiecoaches actief voor Teylingen. In 2020 zijn er in Teylingen 74 energiecoachgesprekken gevoerd met inwoners, ondanks de beperkingen die corona heeft gegeven bij de uitvoering van plannen. Begin 2021 zijn 7 nieuwe energiecoaches opgeleid middels financiering uit de Regeling Reductie Energiegebruik.

Regeling Reductie Energiegebruik succesvol ingezet

Eind 2019 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE) opengesteld voor gemeenten. Teylingen heeft een campagneplan voor de RRE ingediend dat is goedgekeurd. Het campagneplan bestond uit de volgende onderdelen:

1. Een voucheractie met een waardebon voor ‘kleine’ energiebesparende maatregelen, zoals tochtstrips, radiatorfolie en LED-lampen
2. Een inkoopactie voor ‘grootschalige’ maatregelen, zoals zonnepanelen en isolatie
3. Een crossmediale informatiecampagne
4. Aanvullende acties:
   - een adviesactie voor VvE’s
   - opleiding van extra energiecoaches

Voucheractie

Uiteindelijk zijn er tot en met het eerste kwartaal van 2021 3473 vouchers ingediend, van zo’n 10.800 aangeschreven huiseigenaren in Teylingen. Hiermee heeft een derde van de totaal aangeschreven doelgroep deelgenomen aan de actie.

Inkoopactie

Omdat er een inwonersbrief verzonden zou worden met de vouchers, heeft de gemeente daar een inkoopactie voor particuliere huiseigenaren aan toegevoegd. De grootschalige verduurzamingsmaatregelen waar huiseigenaren voor konden opteren waren: zonnepanelen, spouwmuurisolatie, vloerisolatie, HR++-glas, de optimalisatie van de CV ketel (waterzijdig inregelen) en ventilatie.
Dit leverde 1.232 inschrijvingen, 2.305 aangevraagde maatregelen, 761 adviezen aan huis en 298 opdrachten in Teylingen op.

Er is in Teylingen in totaal ruim 1 miljoen euro door huiseigenaren geïnvesteerd in de door hen gekozen grootschalige verduurzamingsmaatregelen. Dat betekent een totale energielastenbesparing van € 120.261,- per jaar en een CO_2-besparing van 325.717 kg per jaar voor heel Teylingen.

Informatiecampagne

Er is uitvoerig campagne gevoerd voor deze actie, in nauwe samenwerking met de andere gemeenten in de Duin- en Bollenstreek. Middels communicatie via lokale kranten, A0-borden in de openbare ruimte, de gemeentewebsite, www.degroeneuitdaging.nl en sociale media zijn particuliere huiseigenaren geïnformeerd over, en gestimuleerd om deel te nemen aan, de inkoopactie en voucheractie voor energiebesparing.

Middels de communicatie via social media hebben zo'n 85.000 unieke personen in de streek de berichten over de diverse acties meerdere malen voorbij zien komen. De totale doelgroep huiseigenaren betrof ongeveer 40.000 mensen in de Duin en Bollenstreek.

De campagne is voortdurend aangepast op resultaten en externe invloeden, zoals de corona-lockdowns. De bestedingsperiode is verlengd tot 31 maart 2021 in verband met corona.

Gerichte aandacht voor VvE's op maat

Aan 15 Verenigingen van Eigenaren (VvE) werd een intake voor een adviestraject voor de verduurzaming van de VvE beschikbaar gesteld. Bij deze intakes werd de stand van zaken t.a.v. het onderhoud, de huidige energiezuinigheid van het complex en duurzame verbeteropties besproken, alsmede financieringsmogelijkheden (subsidies en leningen), inbedding in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en ondersteuning in de uitvoering.

Negen VvE's in Teylingen hebben zich aangemeld voor een intake. Deze VvE's zijn allemaal bezocht en er heeft een gesprek over de huidige regelingen, de wensen en ambities van de VvE's en de mogelijkheden plaatsgevonden. Naar aanleiding hiervan hebben de VvE's een offerte ontvangen voor een subsidiabel energie maatwerkadvies (binnen de subsidieregeling SEEH). In totaal vertegenwoordigen deze VvE's 313 appartementen.

Ten aanzien van de maatwerkadvisering hebben twee van de negen VvE's inmiddels opdracht gegeven voor het traject. Eén VvE heeft inmiddels een maatwerkadvies ontvangen. Deze respons is positief gezien de ingewikkelde besluitvorming bij VvE's. ALV's waar beslissingen genomen worden over het inkopen van adviezen vinden veelal geen doorgang. Ook in eerdere trajecten van VvE Duurzaamheidsloket is de ervaring dat besluitvorming bij VvE's tijd nodig heeft en dat offertes vaak pas 9 maanden tot zelfs anderhalf jaar na uitbrengen goedgekeurd worden.

2.2 Klimaatadaptatie

Hoofddoel	De gemeente Teylingen volgt de stappen van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie om in 2050 klimaatbestendig te zijn.

Algemeen

Bodem:

- Uitstekende score voor ecologische spoedlocaties
- Sterk verminderde score voor humane spoedlocaties
- Veel verhard oppervlak in de gemeente
- Verbeterde score voor stikstof depositie

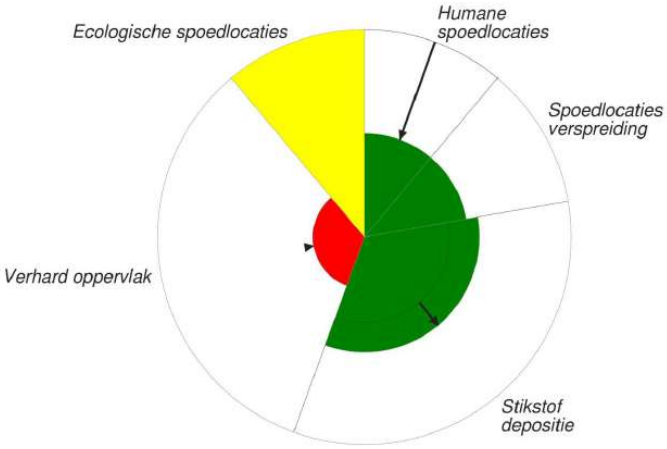

Uit de *Duurzaamheidsbenchmark Teylingen* (2019) van TELOS blijkt dat Teylingen slecht scoort op de hoeveelheid verhard oppervlak.

Hinder en calamiteiten:

- Overall een negatief beeld voor deze voorraad. Vele punten van aandacht
- Slechte scores op lichtbelasting, geluidbelasting, verkeerslawaai en hittestress
- Kans op overstromingen en wateroverlast hoog. Zowel wateroverlast en hittestress hangen ook samen met veel verhard oppervlak

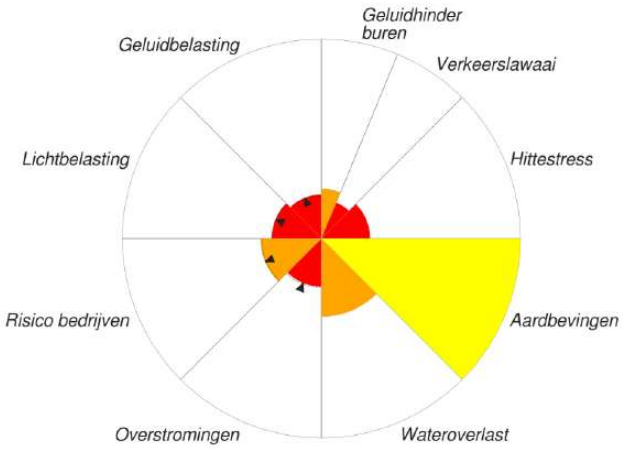

Verder blijkt uit de analyse van TELOS dat de kans op hittestress en wateroverlast relatief hoog is in Teylingen. Zowel wateroverlast en hittestress hangen samen met veel verhard oppervlak.

Subdoel	2020: Risicodialoog met maatschappelijke partners afronden

Zie actierapportage in hoofdstuk 3.

Subdoel	2021: Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie opstellen

Zie actierapportage in hoofdstuk 3.

Subdoel	Groenparticipatie: samen met inwoners meer groen in de gemeente realiseren

Het percentage versteend oppervlak in tuinen bedroeg in 2018 **49%** in de gemeente Teylingen. Dat is gelijk aan het Nederlands gemiddelde. (Bron: Waarstaatjegemeente.nl). Provincie Zuid-Holland heeft 53 m2 groen per inwoner. In andere provincies is dit gemiddeld vijf keer zo hoog (Zuid-Hollands Landschap, mei 2021)

2.3 Afval, grondstof, circulair

Hoofddoel	Teylingen volledig circulair in 2050 en de gemeentelijke organisatie duurzaam in 2030
Subdoel	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen door gemeentelijke organisatie: 50% eind 2020, 100% eind 2025.

Wijze van monitoren nog nader te bepalen.

Subdoel	Maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020 en maximaal 30kg in 2025

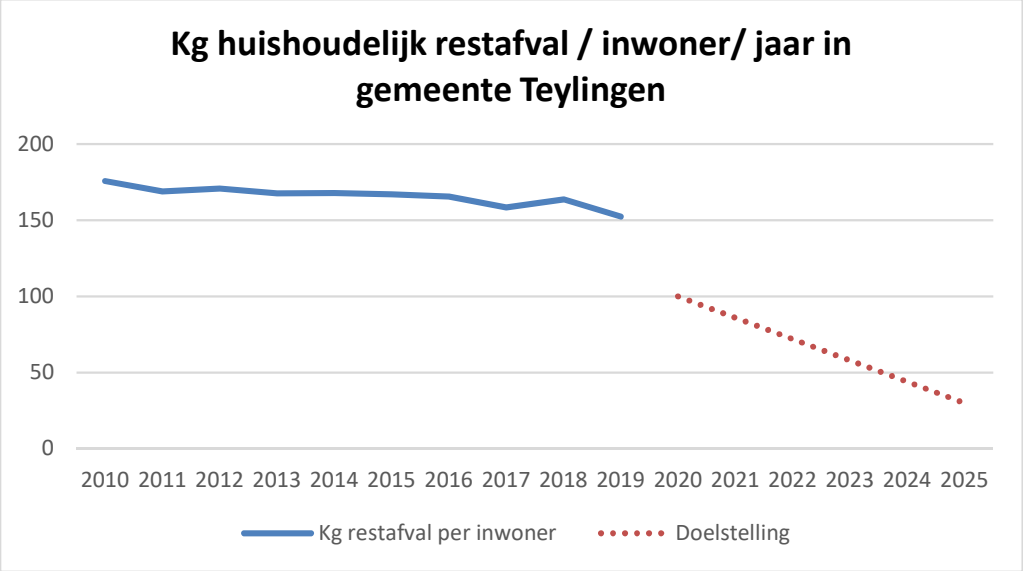

In 2019: 152,4 kg restafval per inwoner.
In 2020: +/- 150 kg verwacht.

In 2019: 62,5% scheidingspercentage huishoudelijk afval
In 2020: 62,3%.

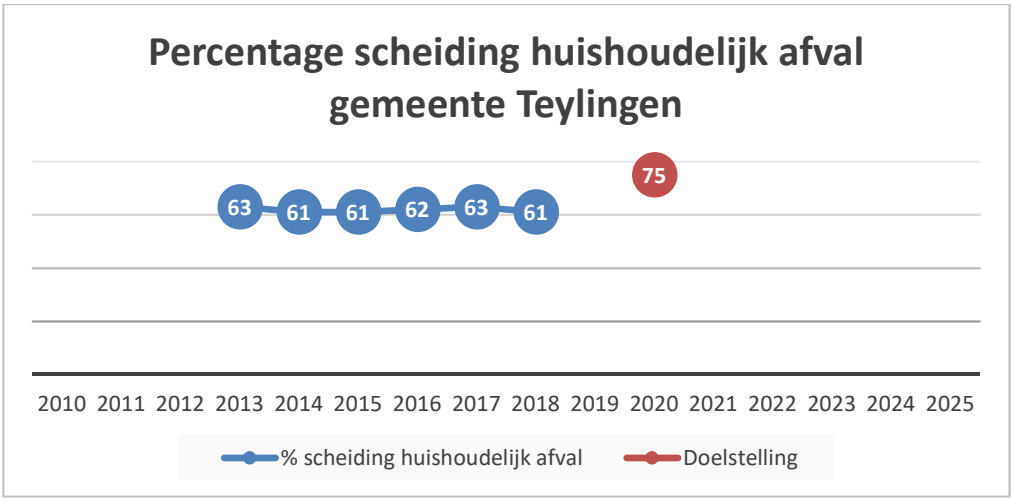

Subdoel	**Gemeentelijke afvalstromen Buitenruimte hergebruiken: bladafval, bermgras, bomen.**

Zie procesrapportage in hoofdstuk 3.

Subdoel	**Stimuleren circulaire economische ontwikkeling: innovatieondersteuning bedrijven en inwoners**

De wijze van monitoring voor dit subdoel wordt in het plan circulaire economie uitgewerkt.

Snel internet voor geheel Teylingen

Uit het initiatiefvoorstel Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen: "Snel internet in geheel Teylingen, bijvoorbeeld door glasvezel aan te leggen in plaats van de huidige koperen kabels."

Als mogelijke opdracht voor een op te zetten Duurzaamheidsmaatschappij noemde de raad in 2017 het realiseren van snel internet. Een duurzame, op de toekomstgerichte samenleving veronderstelt ook dat iedereen daar op een goede manier aan kan bijdragen en aan meedoen. Inwoners zouden niet in een situatie van "digitaal isolement" of "digitaal analfabetisme" terecht moeten kunnen komen. De beschikbaarheid van de noodzakelijke infrastructuren voor snel internet is daarvoor een belangrijke randvoorwaarde.

Voor de woonkernen van Teylingen is de gemeente afhankelijk van de investeringen van marktpartijen, vooral KPN en ZIGGO. Zij investeren in de ontwikkeling en opwaardering van netwerken. Momenteel is vrijwel overal in de kernen via een van beiden een downloadsnelheid beschikbaar van 100 Mb.

Heel anders was de situatie voor de buitengebieden van Teylingen. Daar is de aanleg van een netwerk een heel ander proces, waarbij inwoners zelf een grote rol moeten spelen. Bovendien bleek het buitengebied van de gemeente Teylingen voor de markt een te kleine vraag om te kunnen oppakken.

Succes alleen via samenwerking

Een eerste succes in het buitengebied boekte de gemeente door de samenwerking met de gemeente Kaag en Braassem te zoeken, toen zij een buitengebiedproject voor de aanleg van een glasvezelnetwerk gingen opzetten. Het deel van Teylingen achter de Kaag kreeg zo de kans om aan dit project mee te doen, bij voldoende belangstelling van deelnemers. Dit traject is succesvol verlopen.

Vervolgens heeft de gemeente Teylingen het initiatief genomen om voor dit onderwerp de samenwerking in de regio te zoeken. Met Hillegom, Lisse, Noordwijk en Katwijk is een gezamenlijk project opgezet, dat uiteindelijk ook weer succesvol is. Inwoners van vijf gemeenten hebben zich ingespannen voor de aanleg en gezamenlijk een marktpartij gekozen. De gezamenlijk gemeenten hebben het hele proces van vooronderzoeken, belangstellingspeilingen en marktbenadering begeleid tot en met een definitieve “go” voor de aanleg in de hele regio. De aanleg is in mei 2021 gestart en zal naar verwachting afgerond worden in 2022.

2.4 Natuur, milieu en biodiversiteit

Hoofddoelen	• **Natuur en biodiversiteit: waar mogelijk beschermen en versterken – kansen zoeken en realiseren binnen gemeentelijke taken en met maatschappelijke partijen.** • **Milieu: gebruiken wet- en regelgeving i.s.m. ODWH**
Algemeen	- De gemeente Teylingen beschikt over **1,2 bomen per inwoner**. Het gemiddelde voor Nederlandse gemeenten is 4,8 bomen per inwoner. (Bron: Waarstaatjegemeente.nl) - Score Natuur en Landschap: **61,6** (TELOS, 2019). In de score Natuur en landschap komen soortenrijkdom en de kwantitatieve dimensie van natuur in beeld. Teylingen scoort goed op alle drie de deelaspecten die TELOS onderscheidt: soortenrijkdom, natuurlijkheid landschap en rode lijst soorten.
Subdoel	Natuurvriendelijke inrichting en beheer als norm: o.a. maaien, oevers, bermen
Wijze van monitoring nader te bepalen.	
Subdoel	Weidevogelreservaat uitwerking als gebiedskans
Zie actierapportage in hoofdstuk 3.	
Subdoel	Deelname Landschapstafels Duin- en Bollenstreek en Leidse Ommelanden voor gemeentegrensoverschrijdend werken aan aantrekkelijk landschap met aandacht voor natuurkansen.
Zie actierapportage in hoofdstuk 3.	

Biodiversiteit is dagelijks werk voor Team Beheer Buitenruimte

Biodiversiteit. We zijn er dagelijks mee bezig. Ivo van der Lee is groenbeheerder in de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Hij werkt al elf jaar bij de gemeente en heeft de omslag zelf meegemaakt. “Bij het maken van beplantingsplannen gaan we tegenwoordig uit van de grondsoort, waar we vroeger uitgingen van ‘wat staat mooi’. De ene plant doet het goed op klei en veen; de andere soort gedijt op het zand. Je kiest de plant die in het landschap hoort. En natuurlijk: het oog wil ook wat. Hoe dichter je bij het centrum komt, hoe gecultiveerder de beplanting. Tot de bloembakken in de winkelstraten aan toe.”

Zijn collega Rene Rewijk is als beheerder verantwoordelijk voor de bruggen en het water- en oeverbeheer in de drie gemeenten. Hij is 35 jaar geleden begonnen in de buitendienst van Sassenheim en heeft het begrip biodiversiteit ook zijn vakgebied zien binnenrollen. Biodiversiteit is iets dat we in de jaren ‘90 hebben leren kennen door het gemis ervan. Sinds de jaren ‘50 zijn in Nederland 70 planten uitgestorven en 500 in aantallen flink achteruit gegaan. Het aantal broedvogelsoorten is met een derde afgenomen. “Met biodiversiteit willen we dit aantal weer opschroeven”.

Klimaatbestendige bomen

HLTSamen test de aanplant van klimaatbestendige bomen op kleine schaal. In de groene sector wordt aangenomen dat bijvoorbeeld berk en fijnspar door de klimaatverandering naar het noorden van

Europa opschuiven en dat we in Nederland steeds meer mediterrane bomen te zien krijgen, zoals moseik en kurkeik.

Moseik kan goed tegen droge, warme zomers

De natte winters zijn niet het probleem, maar de droge, warme zomers wel. “Ter bestrijding van ziektes worden er in een straat of laan eigenlijk steeds vaker verschillende soorten bomen aangeplant”, vertelt Van der Lee. “Laatst nog hebben we bij een herinrichting in Sassenheim als experiment twee soorten om en om aangeplant: esdoorn en prunus.”
In het openbaar groen wordt weer volop gebruik gemaakt van vaste planten, zoals aster, nepeta (kattenkruid) en sedum (vetkruid). Die waren in de jaren ’80 en ’90 zo’n beetje wegbezuinigd, maar intussen hebben we nieuwe inzichten: we kiezen voor sterke, bodembedekkende planten die geven de biodiversiteit een flinke boost. “Kost iets meer, maar we kiezen hier voor biodiversiteit”, weet Van der Lee.

Maaibeleid

Het nieuwe maaibeleid van Teylingen is een opvallende maatregel om de biodiversiteit te verbeteren. “Vroeger werden de gazons elk jaar soms wel 22 keer gemaaid. Nu op bepaalde plekken maar één of twee keer”, zegt Van der Lee. Voor oevers en bermen geldt hetzelfde beleid: “Dat betekent nog niet overal direct resultaat”, vult Rewijk aan, “maar op sommige plekken zien we nu bijvoorbeeld al orchideeën in het gras die je vroeger nooit zag. Op zandgrond gaat het meestal wat sneller. Op de oevers van de Teylingerdreef in Voorhout groeit nu weer gele ratelaar; dat komt echt door minder maaien en het maaisel afvoeren.”

Orchideeën en gele ratelaar zijn door het nieuwe maaibeleid weer in het gras te zien.

Op sommige plekken in de gemeente wordt in blokken gemaaid (het zogeheten mozaïekmaaien) waarbij een deel van het gras blijft staan. Als dit in fases gebeurt worden graslandjes gecreëerd met een zeer gevarieerde beplanting. Dit komt vlinders, bijen en vogels ten goede; allemaal maatregelen die de biodiversiteit verbeteren. „Dit voeren we geleidelijk in, zodat de mensen er aan kunnen wennen", lacht Rewijk.
In de plantsoenen wordt door de groendiensten nog steeds geschoffeld, maar alleen de eerste 50 cm wordt door de medewerkers van de groendienst uitgeharkt. De rest van het organisch materiaal mag in het plantvak verteren. "Het staat minder netjes", geeft Van der Lee toe, "maar je doet dit vooral voor het bodemleven en de kleine dieren. We zijn niet meer zo poetserig."

Richting inwoners vraagt dit nog wel uitleg over onze aanpak. "Als de vaste planten staan te bloeien is iedereen enthousiast. Maar vaste planten sterven af en met het oog op de biodiversiteit laten we de plantvakken in het najaar en 's winters met rust. Dat ziet er dan een periode minder mooi uit, dat vraagt nog extra uitleg."

Inwoners betrokken bij projecten
Waar de groenbeheerders allebei vrolijk van worden zijn de projecten waar de inwoners van Teylingen bij betrokken zijn. "Dat je met vrijwilligers een eendenkooi beheert is heel bijzonder. Denk ook aan park Overbosch in Voorhout of park Rusthoff in Sassenheim. Het vraagt van de gemeente wel een beetje lef, maar we doe het toch maar als gemeente en vrijwilligers. Geweldig om mee te maken!"

Oeverzwaluwwand

Rewijk is blij met de vrijwilligers die helpen om een oeverzwaluwwand in de nieuwe wijk Hooghkamer in Voorhout te onderhouden: "Het loopt nog niet helemaal vlekkeloos; we kijken nu naar een onderwaterconstructie waardoor de vrijwilligers er beter bij kunnen."
Onder de vele bruggen die de Bollenstreek rijk is plaatsen de groendiensten op verschillende locaties betonnen bakjes die dienstdoen als nestgelegenheid. Faunapassages maken het daarnaast voor kleine dieren en insecten makkelijk om van het ene in het andere gebied te komen. Waar het kan worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. Dat zijn glooiende oevers zonder beschoeiing, waardoor kleine dieren makkelijk bij het water kunnen. Nieuw is het gebruik van de zogeheten 'aquaflorarol', een rol van cocosmateriaal met beplanting.

Zo vervangen nieuwe manieren van werken, van aanleg en beheer, geleidelijk steeds meer de eerdere werkwijzen, veel meer gericht op het beschermen en waar mogelijk versterken van de kwaliteit van de natuurlijke omgeving.

3. Actierapportage op basis van het uitvoeringsprogramma

Deze actierapportage met de stand van zaken van de acties en maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma bij het Plan Duurzame Ontwikkeling 2020-2024 laat de voortgang per actie zien. Daarmee wordt duidelijk wat is bereikt, wat extra is gedaan, en wat nog niet is bereikt.

Deze rapportage van de voortgang van duurzaamheidsacties sluit aan bij de 'stoplichtrapportage' zoals die ook wordt toegepast in andere Planning & Control-documenten van de gemeente Teylingen, zoals de Kadernota. Aan de hand van de stoplichtrapportage wordt de status van de duurzaamheidsacties in één oogopslag duidelijk.

Legenda stoplichtrapportage	
○	Volgens planning nog niet gestart
🔴	Nog niet gestart of kan niet worden uitgevoerd
🟠	Vertraging
🟢	In uitvoering / loopt volgens planning
✓	Afgerond / bestaand beleid wordt gecontinueerd

3.1 Overkoepelende acties

Nr.	Omschrijving	Stand van zaken
1 ✓	**Teylingen wordt Global Goals gemeente** Aangeven dat Teylingen wil handelen in de geest van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN door een Global Goals gemeente te worden. Teylingen steunt daarmee de campagne Gemeenten4GlobalGoals. *Actie: raadsbesluit, onderdeel plan*	Gerealiseerd eind 2020. Het nieuwe programma Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024 geeft de relatie aan tussen de activiteiten van Teylingen en de Global Goals.
2 🟢	**Integrale aanpak in kader van Omgevingsvisie waarvan duurzaamheid deel uitmaakt** Actie: onderdeel maken van de opdracht opstellen Omgevingsvisie *Collegewerkprogramma: P1*	Onderdeel van de uitwerking van de eerste Omgevingvisie van Teylingen.

3 ●	**Duurzaamheidsmeter** Per jaar een standaard rapportage op basis van TELOS (Duurzaamheidsmeter). Monitoring ontwikkeling in samenhang met monitoring Omgevingsvisie en TELOS. Gekoppeld aan SDG's. Eens in de vier jaar een uitgebreide rapportage, in het jaar voorafgaand aan verkiezingen. *Collegewerkprogramma: D3*	In 2019 is het TELOS Duurzaamheidsportret van Teylingen, dat voor het eerst in 2016 is opgesteld, geactualiseerd en uitgebreid, met behulp van een subsidie van de provincie en in nauwe samenwerking met Hillegom, Lisse en Noordwijk. Beschikbaar zijn: - Duurzaamheidsbenchmark Teylingen 2014-2019 - Wijkmonitor Teylingen 0.1 - SDG Balans Teylingen 0.1
4 ●	**Actierapportage duurzaamheid bij Plan Duurzame ontwikkeling** Jaarlijks wordt een verslag met voortgang van de acties bij het Plan Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024 opgesteld.	Tijdens twee bijeenkomsten van de klankbordgroep duurzaamheid in juni en juli 2020 is de gewenste opzet voor een jaarlijkse duurzaamheidsrapportage besproken. Deze opzet is beschreven in raadsmemo Z-20-146207. Onderliggende rapportage is daarvan de uitwerking.
5 ●	**Ontwikkelen van een gemeentelijk financieel instrumentarium ten behoeve van duurzame impactsturing** Stapsgewijs doorontwikkelen via Financiën op basis eerste onderzoeken. Leidt tot effectief instrumentarium voor duurzame impact. In 2020: herziening Duurzaamheidslening op basis van evaluatie.	• Voor inwoners bestaat de duurzaamheidslening. Deze is naar aanleiding van een uitgebreide evaluatie en bespreking in de raad aangepast in 2020 en er zijn nieuwe financiële middelen beschikbaar gemaakt. • Voor inwoners en organisaties faciliteert de gemeente dat ze gebruik kunnen maken van landelijke subsidieregelingen: o.a. via het Duurzaam Bouwloket (inwoners) en het duurzaamheidsloket voor Verenigingen van Eigenaren. • De gemeente heeft succesvol gebruik gemaakt van de RRE-regeling om inwoners te helpen met het nemen van kleine maatregelen voor energiebesparing.
6 ○	**Opstellen kwalitatieve regionale bedrijventerreinenanalyse en opstellen bedrijventerreinvisie met aandacht voor duurzaamheid** o Regionale visie op Holland Rijnland niveau. Er is een kwantitatieve en vervolgens een kwalitatieve behoefteraming opgesteld; de uitkomsten zijn regionaal besproken. o Vervolgstappen op lokaal niveau. Met name valt te denken aan de revitalisatie (inclusief verduurzaming) van bedrijventerreinen. o Bij financiering van stichting citymanagement zijn voorwaarden aangaande circulariteit op bedrijventerreinen en het verwerken van afvalstromen opgenomen. *Collegewerkprogramma: O15*	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart.

3.2 Thema Energie

Binnen het thema Energie werkt de gemeente Teylingen aan SDG's:
7. Betaalbare en duurzame energie
9. Industrie, innovatie en infrastructuur
11. Duurzame steden en gemeenschappen
17. Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Nr.	Omschrijving	
Regierol energietransitie		
7 ●	**Opstellen van een Regionale Energiestrategie (RES) binnen de regio Holland Rijnland** ○ Uitvoeren energieakkoord Holland Rijnland via 5 lijnen: energiebesparing, mobiliteit, zon op daken, ruimte&energie, warmte. ○ Oplevering van de RES 1.0 uiterlijk in juli 2021. ○ Verzelfstandigen Energietransitie als bestuurlijk onderwerp, expliciet maken op portefeuilleniveau; in de organisatie is het een apart team in wording. *Collegewerkprogramma: D1, D4, D5, D7*	Aan het proces om te komen tot een Regionale Energie Strategie (RES), een transitievisie warmte (TVW) en een Lokale Energie Stragetie (LES), gericht op uitvoering, wordt sinds 2019 in regionaal verband en lokaal gewerkt. De resultaten daarvan worden steeds gedeeld met de raad. Na vaststelling zal dit de leidraad zijn voor de verdere uitvoering van de energietransitie. Het als zelfstandig cluster van werkzaamheden organiseren van de energietransitie in de HLTsamen-organisatie zal in 2021 worden afgerond.
8 ●	**Opstellen Lokale Energiestrategie (LES)** Vooronderzoeken lopen, uitwerking in 2021 conform het Plan van aanpak. De Transitievisie Warmte is onderdeel van de LES. Vaststelling door de raad uiterlijk eind 2021.	Loopt conform Plan van Aanpak.
Voorbeeldrol gemeentelijke organisatie		
9 ✓	**Duurzaam gebruik en inkoop duurzame energie gemeentelijke organisatie**	Gemeente Teylingen koopt 100% Nederlandse windstroom en 100% gecompenseerd gas in. De gemeente gebruikt daarnaast ook blauwe diesel (recycleproduct).

	Actie 2020: voorbereidingen in regionaal verband volgende ronde aanbesteding energie, start in de loop van 2020. Dit betreft de inkoop van elektriciteit en gas. *Collegewerkprogramma: D8*	De voorbereidingen voor de volgende ronde inkoop zijn in regioverband gestart.
10 ●	**Ontwikkelen meerjarenplannen om gemeentelijk vastgoed energieneutraal en aardgasloos te maken** Aansluiten bij Meerjarig Onderhoudsprogramma om werk met werk te maken en de investeringskosten te kunnen faseren. In 2021 zal een investeringsvoorstel komen voor een eerste tranche van 5-8 gebouwen. Het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen is een permanent proces. *Collegewerkprogramma: D12*	Teylingen heeft een groot aantal gebouwen en objecten in eigendom. Voor een eerste tranche van deze gebouwen is eind 2020 een onderzoek gestart naar de wijze waarop deze gebouwen energieneutraal en gasloos gemaakt kunnen worden voor 2030, en tegen welke kosten. De resultaten van dit onderzoek komen vanaf 2021 beschikbaar voor de raad ten behoeve van de verwachte investeringsvraag.
11 ●	**Verduurzamen gemeentelijk wagenpark (in 2025 duurzaam)** Actie: dit is een doorlopend proces; inmiddels zijn de meeste gemeentelijke voertuigen elektrisch aangedreven. *Collegewerkprogramma: D13*	Het gemeentelijke wagenpark is inmiddels grotendeels elektrisch.
Met de samenleving		
12 ●	**Aansluiten bij landelijke dagen met een duurzaam thema**	Via website en facebook van De Groene Uitdaging maakt de gemeente steeds meer gebruik van de landelijke agenda voor duurzame onderwerpen en ook voor actuele thema's zoals Operatie Steenbreek, "Yes we can" (= statiegeld op blikjes) en het NK Tegelwippen (2021).
13 ●	**Prestatieafspraken maken met woningcorporaties** o Afspraken om sociale woningvoorraad energieneutraal en gasloos te maken o nieuwbouw energieneutraal Actie: afspraken 2020 gemaakt, te monitoren *Collegewerkprogramma: P13*	De prestatieafspraken zijn gemaakt. Over de resultaten wordt u separaat geïnformeerd.
14 ●	**Doelgroepenaanpak energietransitie, gericht op energiebesparing en opwek van duurzame energie** o 2020: Campagne Regeling Reductie Energieverbruik (RRE) door middel van voucheractie, advies, etc. Vouchers kunnen ook ingezet worden bij lokale ondernemers.	De campagne voor energiebesparing met behulp van de RRE-bijdrage is voltooid. Over deze campagne vindt u elders in dit jaarverslag een toelichting.

	○ Bewoners en ondernemers met kennis ondersteunen om energie te besparen, o.a. door middel van energiecoaches, het DuurzaamBouwloket ○ Landelijke Energiebespaarlening promoten voor inwoners ○ Afspraken maken met scholen, zorginstellingen, bedrijventerreinen, MKB-bedrijven en bewoners, energie- en buurtcoöperaties	In het voorjaar van 2019 is een aantal inwoners opgeleid tot energiecoach, met financiële ondersteuning van de provincie. In het najaar van 2020 zijn opnieuw enkele inwoners opgeleid tot energiecoach. Het Duurzaam Bouwloket is structureel beschikbaar voor inwoners; de gemeente geeft alle mediaberichten van Duurzaam Bouwloket ook door. De gemeente heeft deelgenomen aan de Schooldakrevolutie, een activiteit van een derde partij, en heeft daar zelf een jaar gratis monitoring van het energiegebruik aan toegevoegd. De resultaten hiervan zijn niet naar verwachting. De gemeente beraadt zich op vervolgactiviteiten voor en samen met scholen. Energiecoöperatie Zon op Teylingen is eind 2020 opgericht; zij werken inmiddels aan een eerste dakproject . Bedrijven zijn de afgelopen jaren bediend via energiescans en andere ondersteunende activiteiten bij hun energievraag. Veel bedrijven hebben hier ook gebruik van gemaakt. Naarmate de regelgeving voor bedrijven en hun energievraag zich ontwikkelt, hebben we de faciliterende bijdrage van de gemeente kleiner gemaakt. Bedrijven zullen zich behalve op basis van wet- en regelgeving steeds meer op basis van nut en noodzaak met hun energiehuishouding bezighouden.
15 ●	**Aanbieden financiering aan inwoners en organisaties** ○ Inzetten op doelgroepgerichte financiering bij duurzaamheidsleningen ○ Duurzaamheidslening beschikbaar *Collegewerkprogramma: D9*	Voor inwoners bestaat de duurzaamheidslening; voor inwoners en organisaties faciliteert de gemeente op verzoek dat ze, als er mogelijkheden zijn, gebruik kunnen maken van landelijke regelingen.
16 ✓	**Doorlichten beleidsregels voor energieopwekkende voorzieningen bij monumenten** *Collegewerkprogramma: D8*	Het beleid voor zonnepanelen op monumenten/beschermd dorpsgezicht is aangepast en inmiddels vastgesteld.
17 ●	**Ondersteunen verduurzaming sportaccommodaties** Actie: sturen op verduurzaming bij nieuwbouw, onderhoud en gebruik.	Vanuit Sport wordt in overleg met sportverenigingen aandacht gegeven aan de verduurzaming van sportaccommodaties.

	Collegewerkprogramma: E22	
18 ●	**Opstellen uitvoeringsprogramma om gebouwen van het primair onderwijs te verduurzamen** o Voorbereiden nieuwbouw De Kinderburg / De Rank o Voorbereiden uitbreiding Andreasschool o aanbod aan scholen gedaan in 2019 voor quick scan, monitoring. Uitvoering loopt door in 2020. o Voor 2023 wordt een Integraal Huisvestingsplan opgesteld. *Collegewerkprogramma: E19*	Zie punt 14.
19 ●	**Stimuleren en faciliteren plannen ontwikkelaars, corporaties, bedrijven en particulieren die bijdragen aan duurzaamheid.** o ontwikkeling van de innovatieve projecten Langeveld en Stationslocatie Voorhout. o vanaf 2020 inzet Kader DGO; specifieke gebieds-ontwikkelingen domein Ruimte. o Stimuleren en ondersteunen ondernemers om te investeren in innovatie en verduurzaming, o.a. via Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, Duurzaamheidsprijs, Projecten programmabureau Greenport. *Collegewerkprogramma: O10, P8, P16*	De richtlijn Duurzame Gebieds Ontwikkeling (DGO) is uitgewerkt en wordt actief gebruikt bij gebiedsontwikkeling. In het algemeen wordt in de samenwerking met partnerpartijen veel aandacht gegeven aan duurzaamheid als toekomstgerichte kwaliteit, zeker ook om hen te helpen zelf een duurzame ontwikkelingskoers te kiezen en op te pakken.
Duurzame mobiliteit		
20 ●	**Verduurzamen OV** Door deel te nemen aan het Programma Duurzame mobiliteit van het regionaal Energieakkoord; o onderzoek mogelijkheden lightrailverbinding; o ontwikkeling van OV-visie Holland Rijnland; o Realisatie maatregelen HOV-verbinding Noordwijk-Schiphol *Collegewerkprogramma: P47*	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart. Openbaar Vervoer is een regionaal aan te pakken onderwerp.
21 ✓	**Laadpalenbeleid: Uitvoering geven aan Programma Duurzame mobiliteit van regionaal Energieakkoord Holland-Rijnland:** o Maatregelen nemen op gebied van laadpalen (aansluitend op activiteiten HR) o 2020: Ontwikkeling regionale plaatsingskaart	Het laadpalenbeleid is bijgesteld. Het aantal laadpalen in Teylingen is daarna sterk gegroeid. Dit punt blijft mee ontwikkelen met de groei van het aantal elektrische auto's in Nederland.

	Collegewerkprogramma: D6	
22 ●	**Opstellen beleid deelauto's in Holland-Rijnland verband dat lokaal verder ingevuld kan worden.** ○ Activiteit Holland Rijnland regionaal. Op te nemen in de Regionale/Lokale Energie Strategie. ○ Beleid deelauto's wordt ontwikkeld binnen de werkgroep Duurzame Mobiliteit Holland Rijnland. De resultaten hiervan worden in 2020 zichtbaar. ○ Plan voor 2 deelauto's per kern wordt uitgewerkt in 2020. *Collegewerkprogramma: D6*	Een deelautocampagne voor de hele regio is opgezet door Holland Rijnland Energietransitie. Een raadpleging over deelauto's van het burgerpanel is uitgevoerd. De uitwerking van een gemeentelijk plan voor de inzet van deelauto's, al dan niet in aanvulling op wat al bestaat, wordt in 2021 opgepakt.
23 ○	**Stimuleren van fietsen** ○ Campagne om fietsen naar werk te promoten, zo mogelijk regionaal	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart. Dit is onderdeel van de ontwikkelingen rondom mobiliteit.

3.3 Thema Klimaatadaptatie

Binnen het thema Klimaatadaptatie werkt de gemeente Teylingen aan SDG's:
6. Schoon water en sanitair
11. Duurzame steden en gemeenschappen
13. Klimaatactie
17. Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Nr.	Omschrijving	Stand van zaken
24 ●	**Voorlichting geven aan en stimuleren van bewoners** ○ Twee keer per jaar voorlichtingscampagne Operatie Steenbreek ○ Bij nieuwbouw worden bewoners actief benaderd om tuinen duurzaam in te richten *Collegewerkprogramma: P24*	De gemeente werkt sinds 2019 richting inwoners via activiteiten als Operatie Steenbreek, het programma Groen Dichterbij (2019-2020) het NK Tegelwippen en "Alle tuinen groen" (2021).

25 ○	**Activeren van hoveniers en tuincentra** Activeren van hoveniers en tuincentra om hun klanten (bewoners, bedrijven en projectontwikkelaars) duurzamer en bewuster te laten kiezen voor toekomstbestendige groenoppervlakte. ○ 2021: Organisatie van bijeenkomsten.	Bij op groen gerichte acties betrekken we lokale tuincentra.
26 ●	**Onderzoek alternatieve duurzame maatregelen opvang/afvoer regenwater en toepassen waar mogelijk** ○ 2020: Opstellen Waterbeheerplan ○ vervolgens wordt het nieuwe beleid opgenomen in het handboek Buitenruimte *Collegewerkprogramma: D11*	Dit is onderdeel van het maatregelenplan klimaatadaptatie dat in 2021 wordt opgesteld door Buitenruimte.
27 ●	**Aantal vierkante meters verharding in de openbare ruimte daar waar mogelijk verkleinen** Initiatiefvoorstellen van inwoners kunnen beoordeeld worden. *Collegewerkprogramma: P24*	Dit is onderdeel van het maatregelenplan klimaatadaptatie dat in 2021 wordt opgesteld door Buitenruimte.
28 ●	**Opstellen uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie op basis van uitkomsten klimaatstresstest** ○ 2020: In een uitvoeringsprogramma wordt door Buitenruimte invulling gegeven aan de (mogelijke) uitvoering. *Collegewerkprogramma: D10*	De klimaatstresstest is in 2019 uitgevoerd en daarbij zijn kaarten gemaakt die inzichtelijk maken waar eventuele ingrepen nodig zijn. Conform het vastgestelde Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DRA) stellen we in 2021 een uitvoeringsplan en investeringsprogramma op.

3.4 Thema Afval, grondstof, circulair

Binnen het thema Afval, grondstof, circulair werkt de gemeente Teylingen aan SDG's:
8. Eerlijk werk en economische groei
11. Duurzame steden en gemeenschappen
12. Verantwoorde consumptie en productie
14. Leven met water
17. Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Nr.	Omschrijving	Stand van zaken
29 ●	**Stimuleren circulaire economie in Teylingen** o promoten bij bedrijfsleven en instellingen o 2021: Opstellen beleidsplan inclusief actieprogramma circulaire economie. Een onderdeel hiervan is circulair inkopen.	In 2019 en 2020 is via Meermaker Teylingen gerichte aandacht gegeven aan dit onderwerp bij bedrijven, via onder andere kennistafels en de ontwikkeling van circulaire hubs. Dit onderwerp zal in 2021 verder uitgewerkt worden als onderdeel van een op te stellen beleidsplan Circulaire Economie.
30 ●	**Participatief afvalbeleid om doelen afvalinzameling te halen** In 2020 scheiden we 75% van ons afval. De hoeveelheid restafval per inwoner gaat daarmee omlaag naar maximaal 100 kilo per jaar. In 2025 resteert er nog gemiddeld maximaal 30 kilo restafval per inwoner. In 2020 is daarvoor nieuw afvalbeleid opgesteld en behandeld in de raad. Uitvoering is in gang gezet. *Collegewerkprogramma: P30*	In 2020 is nieuw afvalbeleid opgesteld en behandeld in de raad. Uitvoering is in gang gezet. Het nieuwe beleid leidt er echter nog niet toe dat de VANG-doelstellingen 2025 gerealiseerd zullen gaan worden.
31 ●	**Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) doorvoeren in interne bedrijfsvoering om in 2025 100% duurzaam in te kopen** o Uitvoering van het Actieplan MVI o Procesborging o Bij aanbestedingen worden ook uitdagingen voor energiebesparing en lokale/regionale opwekking onderdeel gemaakt	- 2017: Manifest MVI ondertekend - 2017-juni 2018: Actieplan opgesteld in regioverband 2018: Inkoopproces in samenwerking met Stichting Rijk aangepast; Hoewel er inmiddels bij diverse inkooptrajecten ook naar MVI-eisen wordt gekeken, is het doel van 50% voor 2020 nog niet gehaald.

	Collegewerkprogramma: D14	
32 ●	**Educatieprojecten en campagnes rond zwerfafval** ○ Educatieprojecten voor scholen via NMCX/Let's do it kids. ○ Ondersteunen van ZAP-ers (**Z**werf**A**fval**P**akkers) met materialen ○ Postercampagne tegen zwerfafval *Collegewerkprogramma: D16, P31, P32*	Deze activiteiten zijn uitgevoerd, en zullen ook herhaald blijven worden.
33 ●	**Uitvoeren pilots toepassing gerecyclede producten in de buitenruimte** Circulaire voorbeeldprojecten o.a. op gebied van spelen, straatmeubilair en beschoeiing. *Collegewerkprogramma: P29*	Spelen: deels toegepast. Straatmeubilair: hier is nog niet gekeken naar de mogelijkheden tot recyclen. Beschoeiing: waar mogelijk toegepast door gerecyclede kunststoffen te gebruiken in plaats van hardhout. Niet-natuurlijke materialen worden zo min mogelijk toegepast. Verder wordt gekeken of materialen die bij een herinrichting vrijkomen, gerecycled kunnen worden
34 ●	**Opstellen notitie hergebruik bedrijfsafval** ○ 2020-2021: Inventariserende studie naar hergebruik bedrijfsafval bij andere gemeenten ○ Paragraaf over vraagstuk "hoe kunnen we in gezamenlijkheid met het bedrijfsleven een bijdrage leveren aan circulaire economie" wordt onderdeel van nieuwe VANG-beleid.	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart.
35 ●	**Duurzaam bouwen** ○ Van projectontwikkelaars vragen dat ze zich specialiseren in duurzaam bouwen en voortrekkersrol spelen in technologische ontwikkeling en innovatie, en dat benutten. ○ Implementatie van het Kader DGO, waarvan duurzaam bouwen onderdeel is.	Met de inzet van de richtlijn DGO geeft de gemeente invulling aan duurzamer bouwen en gebiedsontwikkeling.
36 ○	**Inventarisatie knelpunten gescheiden afvoer bouwafval** *Collegewerkprogramma: P15*	Voor dit punt zijn tot en met 2020 nog geen concrete acties ondernomen. De bouwsector zelf is hiervoor wel actief.
37 ●	**Stimuleren van de deeleconomie in Teylingen** Onder andere via kringloopwinkels, weggeefwinkel, uitwerking van een initiatief voor deelauto's (2021).	In de gemeente zijn diverse kringloopwinkels en De JoJo actief voor dit thema. Eind 2020 is via De JoJo een subsidie verworven om de komst van een Circulaire ambachtshub verder te onderzoeken en uit te werken in 2021-2022.

38 ○	**Onderzoeken mogelijkheden bronscheiding bij plaatsing van afvalbakken in recreatiegebieden** o 2021: Inventarisatie bij omliggende gemeenten. *Collegewerkprogramma: P31*	Voor dit punt zijn tot en met 2020 nog geen concrete acties ondernomen.

3.5 Thema Natuur, milieu, biodiversiteit

Binnen het thema Natuur, milieu en biodiversiteit werkt de gemeente Teylingen aan SDG's:
8. Schoon water en sanitair
14. Leven met water
15. Leven op het land
17. Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Nr.	Omschrijving	Stand van zaken
39 ✓	**Opstellen Kader Duurzame Gebiedsontwikkeling en Handboek Duurzaam Inrichten en Beheren van de Openbare Ruimte en gebruik ervan** o Op biodiversiteit gericht beheer nog nadrukkelijker meenemen in de planfase o Het Kader Duurzame gebiedsontwikkeling is in 2019 opgesteld. Besluitvorming over beschikbaar kader DGO in de raad in 2020. o 2020-2022: Werken aan de hand van digitaal Handboek Leidraad Inrichting Openbare Ruimte. o Bij ontwikkeling van een woningbouwlocatie aandacht voor groen- en recreatieve voorzieningen in de wijk. *Collegewerkprogramma: P12, P18, P23, P24*	De richtlijn DGO en het handboek van Buitenruimte (definitief genoemd LIOR: Leidraad inrichting Openbare Ruimte) zijn opgesteld en in gebruik genomen. Deze handboeken blijven verder in ontwikkeling om actueel te blijven in een zich snel ontwikkelende omgeving.

40 ○	**Opstellen uitvoeringsprogramma biodiversiteit** ○ In 2019 is een inventarisatie natuurvriendelijke oevers uitgevoerd ○ In 2021: in participatie opstellen uitvoeringsprogramma biodiversiteit met extra aandacht voor groen, natuurvriendelijke oevers en maaien bij (her)inrichting en beheer woonwijken *Collegewerkprogramma: P21, P22*	Een uitvoeringsprogramma wordt in 2021 opgesteld. Daarop vooruitlopend zijn al diverse activiteiten opgepakt, o.a. • aandacht voor biodiversiteit is onderdeel van de richtlijn DGO • … is onderdeel van de opgestelde Leidraad Inrichting Openbare Ruimte • er is een startdocument Biodivers en duurzaam Teylingen opgesteld als vooronderzoek voor een programma-aanpak • er zijn maatregelen genomen specifiek gericht op weidevogelgebiedskwaliteit
41 ●	**Uitvoeren Project handhaving Buitengebied met aandacht voor ruimtelijke duurzaamheid** Actie Buitenruimte/Handhaving, loopt – status rapporteren. *Collegewerkprogramma: P20*	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart.
42 ●	**Groene participatie** Bewoners stimuleren en ondersteunen hun tuin of buurt te vergroenen (o.a. ondersteuning van buurtinitiatieven zoals buurttuinen, Operatie Steenbreek, natuurverenigingen, samenwerking met GroenDichterbij). *Collegewerkprogramma: P23, P24*	Zie punt 24. Daarnaast is de samenwerking met NOC Koudenhoorn versterkt en streven we vanaf 2021 ook naar meer samenwerking met lokale en regionale natuurverenigingen.
43 ●	**Versterken regionale groeninfrastructuur** door uitvoeren van gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en Hollands-Utrechts plassengebied. ○ consultatie met Groene cirkel bijenlandschap ○ deelnemen aan Landschapstafels met focus op lokale projecten, zoals het weidevogelreservaat ○ Natuurwaarde van het veenweidegebied krachtig uitdragen bij regionale positionering. *Collegewerkprogramma: P17, A18*	Gemeentelijke projecten o.a. Koudenhoorn, Kagerzoom, weidevogels met Leidse Ommelanden, zijn uitwerkingen van gebiedskansen. In 2018-2020 zijn uitgebreide weidevogelinventarisaties gedaan, deels ondersteund door de provincie. De resultaten hiervan zijn gedeeld met de raad. De gemeente is ook aangesloten in Duin- en bollenstreekverband bij Groene Circel Bijenlandschap.
44 ●	**Op basis van metingen waar nodig maatregelen nemen om luchtkwaliteit te verbeteren** Metingen vinden plaats via de Omgevingsdienst. *Collegewerkprogramma: P26*	Vanuit het team duurzame ontwikkeling zijn hiervoor geen specifieke activiteiten gestart.

Thema Inclusieve samenleving

Binnen het thema Inclusieve samenleving werkt de gemeente Teylingen aan SDG's:
1. Geen armoede
4. Kwaliteitsonderwijs
5. Gendergelijkheid
6. Schoon water en sanitair
8. Eerlijk werk en economische groei
9. Industrie, innovatie en infrastructuur
10 Ongelijkheid verminderen
11. Duurzame steden en gemeenschappen
14. Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten
17. Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Nr.	Omschrijving	Stand van zaken
45 🔴	**Oprichten Taskforce Duurzaamheid** We richten binnen de gemeente een Taskforce Duurzaamheid in die op zoek gaat naar innovatieve kansen voor de gemeente Teylingen om verder te verduurzamen. De Taskforce staat onder regie van de wethouder Duurzaamheid, krijgt een eigen budget en werkt nauw samen met partners binnen de gemeentelijke organisatie, met de Duurzaamheidsmaatschappij en met partners in de gemeente: bedrijven, organisaties, inwoners. In 2020 wordt de gewenste invulling bepaald op initiatief van de raad. *Raadsprogramma Duurzaamheid 31 mei 2018: actie 18*	Voor dit punt zijn tot en met 2020 geen concrete acties ondernomen. Wel werkt de gemeente al op veel manieren samen met inwoners voor energie, groen, natuur, zwerfafval e.d. Uit deze samenwerking komt ook maatschappelijke input over duurzame ontwikkelingen waar de gemeente dan weer gebruik van maakt. Het communicatieplatform De Groene Uitdaging (website, facebook, twitter, instagram) is gericht op de ontwikkeling en versterking van deze "van, voor en door inwoners"-gedreven ontwikkeling.
46 🟢	**Uitvoeren Social Return on investment** ○ Onderdeel van het Actieplan MVI. *Collegewerkprogramma: E16*	De functie van coördinator SROI wordt in samenwerking met de omliggende gemeenten regionaal ingevuld.

4. Vergelijking met Lisse en Hillegom

Hieronder is op hoofdlijnen een vergelijking gemaakt van de prestatie van de gemeente Teylingen ten opzichte van Lisse en Hillegom op basis van gegevens die beschikbaar zijn via de Klimaatmonitor (https://klimaatmonitor.databank.nl/Jive) en de Afvalmonitor (https://afvalmonitor.databank.nl//Jive/) voor de thema's Energietransitie en Afval, grondstof circulair. Voor deze thema's zijn de prestaties het best te kwantificeren.

De monitoren zijn openbaar toegankelijk en bieden de mogelijkheid om zelf meer gedetailleerde vergelijkingen te maken aan de hand van verschillende (deel)indicatoren. Daarnaast is de website www.waarstaatjegemeente.nl van de VNG een goede bron om snel een vergelijking met andere gemeenten te maken.

Energietransitie

Vanuit de klankbordgroep duurzaamheid is aangegeven dat op het gebied van energie vooral oog moet zijn voor de twee hoofddoelen: energiebesparing (hoeveelheid verbruik) en duurzame opwek. Hieronder is de ontwikkeling in Teylingen op die twee hoofddoelen afgezet ten opzichte van Lisse en Hillegom.

gemeente	Totaal energie-verbruik 2014 (TJ)	Totaal energie-verbruik 2018 (TJ)	verschil	Opwek hernieuw-bare energie (TJ)*	% opwek t.o.v. totaal energie-verbruik 2018
Teylingen	2.119 TJ	2.124 TJ	+ 5 TJ	39 TJ	1,8 %
Lisse	1.254 TJ	1.207 TJ	- 47 TJ	22 TJ	1,8 %
Hillegom	1.215 TJ	1.241 TJ	+ 26 TJ	20 TJ	1,6 %

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat, cijfers 2018

** Op verzoek van de klankbordgroep duurzaamheid wordt biomassa hier niet gezien als duurzame energie. Biomassa is daarom niet in deze tabel opgenomen als hernieuwbare energie. De hernieuwbare energie die in bovenstaande cijfers is opgenomen bestaat uit zonne-energie en ondiepe bodemenergie (WKO/WP).*

Afval, grondstoffen, circulair

Gemeente	% scheiding huishoudelijk afval	Kg restafval per inwoner / jaar
Teylingen	63 %	152 kg
Lisse	83 %	52 kg
Hillegom	59 %	180 kg

Bron: Afvalmonitor Rijkswaterstaat, cijfers 2019

5. Verantwoording

Voor deze duurzaamheidsrapportage is gebruik gemaakt van:

- Klimaatmonitor Rijkswaterstaat, (https://klimaatmonitor.databank.nl/Jive). Geraadpleegd begin 2021.
- Afvalmonitor Rijkswaterstaat (https://afvalmonitor.databank.nl//Jive/
- Website Waarstaatjegemeente.nl van de VNG
- Duurzaamheidsbenchmark Teylingen (2019) van TELOS
- Gegevens vanuit de ambtelijke organisatie HLTSamen.